UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia Sacra Et Hvmana Libri XVI

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

18. Encomium Formicæ: Ex Basilio, Hieronymo, & cæterorum imitatione expressum nostro stylo.

urn:nbn:de:hbz:466:1-70090

Visual Library

ſtipatæ ſunt per mella viuiſcunt, & vt oportet, animal laborioſum, ex opere naſcitur.

Inde vt adoleuit iuuentus, & ad ſimiles labores ætas roborata conualuit, relinquitur liber parentibus locus. Et ne coacta in auguſtum multitudo noua turba laboret, quaſi habita verecundię ratione, cedit populus minor, ſuſpenſumque proximis ramis examen humanas manus expectat. Acceptas cum fide colit ſedes. Et cum ingenia noſtra, quæ nos, ſcilicet ambitioſi noſtri æſtimatores proxima diuinis credimus, ad percipiendas diſciplinas multo labore deſudent, nulla apis niſi artifex naſcitur. Quid credas aliud, quam diuinæ partem mentis his animis ineſſe? Quid pręcipuum referas? Non vt cętera animalia per paſtus vaga incertum quieti capiunt cubile, noctis arbitrio ſemper habitatura; ſed tutas ſedes continent, vrbes tectis, turba populos imitantur. Non vt feræ volucres, non vt pręſentis modo cibi memores in diem viuunt, duraturus hyemi reponitur victus, & repletis vere cellis tutus annus eſt. Etiam cum ad humanos vſus opera ſubducta ſunt, reparare amiſſa contendunt, & labor damno incenditur, & nunquam deficit animus, antequam locus. Quid? quod inter animalia, quę non verba coniungunt, non verba rationis inuicem negant, tantus operis conſenſus eſt, tanta difficillimę rei, laboris concordia? Non humano vitio in proprios quæque vſus lucrum ducit, in publicum viuitur, & communes opes congeruntur in medium, nec fas eſt delibare guſtu, priuſquam plena horrea ſecuros ſpondeant menſes. Quis porro tantus ardor operis, quęue officiorum partitio, vt aliæ congerant onera, aliæ accipiant, aliæ liniant? Quę ſeueritas in caſtiganda inertia? multa dictu, viſuque miranda, pręuidere tempeſtates, nec dubio ſe cœlo tradere, nec vltra viciniam nubilo tendere.

Nulla apis niſi artifex naſcitur.

Seueritas.

Præſagia.

Nam ſi leues aura iniquior rapuit, ad dirigendos in deſtinata curſus modico lapilli pondere librare pennas. Illas maiorum pectorum totis pro rege caſtris procurrere, & inire bella, mortemque honeſtam pro duce oppetere. Adijce, quod ſi, quas, aut ætas longior, aut morbus oppreſſit, efferuntur prius corpora, poſteriorq; operum, quàm funerum cura eſt. Quid illigare cruribus flores? quid ore ſuccos in publicum ferre. Me tamen ipſius operis præcipua admiratio ſubit, non eſt temere, nec fortuitam figuram, & ſedes modo reponendis cibis, quæſiſſe credas, rudis cera componitur, accedit vſibus inenarrabilis decor. Nam primum tenacibus vinculis fundamenta ſuſpendunt, tum ab exordio in omnem partem opus æqualiter creſcit, nec quicquam ex inchoatis paruum eſt, quod non ſua portione perfectum ſit, nec iam alia parte opus eſſet. Gemina frons ceris imponitur, & cum foraminibus tantum ſpatium detur, quantum ad generanda examina puram ſpem capiat (ipſi enim ſibi inuicem anguli hærent, & ita muro vinciuntur, atque alligantur, vt quod voles medium ſit) his textis ne vniuerſi mellis effluant pondus, intercepta onera cluduntur. Quis non ſtupeat hoc fieri poſſe ſine manibus? nulla interueniente doctrina hanc artem naſci? Quid non diuinum habent, niſi quod moriuntur.

Miſericordia.

Opus.

Encomium formicæ.

Ex Baſilij, Hieronymi, & cęterorum imitatione expreſſum noſtro ſtylo.

CAPVT XVIII.

PHilo Iudæorum fermè omnium erudiſſimus, idemque eloquentiſſimus: in eo cõmentario, quā dę plantatione Noemi diſertiſſimè, vt cętera, conſcripſit fabulam narrat, non minus ſuauitate iucundam, quam ſapientiæ fructu pręclaram. Deus, inquit, rerum omnium opifex, cum admirabilem mundi ſtructuram, tanta, tamque varia partium non modo congerie, ſed & compoſitione conſurgentem, diuinæ mentis ſolertia machinatus, oculis ſubieciſſet: fertur ab ijs, quibus in hoc opere adminiſtris vſus fuerat, quæſiſſe: quidnam de tota vniuerſi ratione videretur? tum vnus admodum liberè, quod ſentiret, reſpondiſſe: vocem aliquam grandem, acutam, elatam, deſiderari: quæ omnes mundi peruagata regiones, ſine vlla intermiſſione, Dei laudes, & ſapientiam prædicaret, & eam, quæ, vel in tenuiſſimis rebus cernitur, ſummi artificis induſtriam, imperitis hominibus prędicaret.

Præclarũ figmẽtum Philonis.

Quæ profectò, ſi res eſſet, non laboraremus in laude formicæ: nunc autem, & ingenij humani imbecillitas, & ipſa rerum obſcuritas, tenebras dicentibus offundat; & de inſtitutæ orationis ornamentis plurimum

Propoſitio.

detrahat, neceſſe eſt. Eſt certe formica Dei opus, tam rei dignitate præſtans, artis ſubtilitate limatum, operis perfectione abſolutum; quam humanis ſenſibus tenue, rude, impolitumq; videri ſolet. In magnis ſiquidem corporibus, cœlo, terra, mari; vel certe in maioribus, vt in tot animantium figuris, affluente materia perfacilis molitio naturæ fuit: in

Laus à corpore.

his vero, tam paruis, tam contemptis, tam prope nullis, quæ ratio? quanta vis, quam inextricabilis perfectio? Et vbi fulgentes oculos, & viſum prætendit in formica? vbi odoratum applicuit, vbi inſeruit guſtatum? quomodo duriuſculis partibus, quaſi oſſibus corpuſculum interſtinxit? qua ratione venulas inſtar ramulorum diffudit? quo pacto, à vertice per dorſi vertebras ad caudam, vſque diffluentem medullam produxit? qua ſolertia tenues membranulas diſtendit? qua molitione mouentem omnia ſpiritum, aerem, vegetum, actuoſum, tam fragilibus & delicatis particulis affudit? An etiam iecur, & in iecore vaſculum bilis receptaculum? cor denique, & renes, coſtularum interſtinctione, quaſi parietibus obſepſerit neſcio, cuncta tamen admiror; Sed nihil ingenio eſt admirabilius.

Ab ingenio

Nam, quæ res in hac mortalium vita plurimum poſſunt. Prudentia, fortitudo, religio, non obſcuris quibuſdam in formica notis, ſed tanquam in clariſſimo ſpeculo collucent.

Audio in prudentiæ comitatu duas eſſe virtutes primarias, cautionem, & prouidentiam; quarum illa in malis arcendis, hæc in bonis procurandis tota eſt.

Prudentia

Iſtas vero, quis formicis, niſi iniquus iudex fuerit, denegabit? Primum enim, quod per ſe maximum eſt, rempublicam habent, non Solonis, aut Lycurgi præſcriptis: ſed æternis naturæ legibus conſtitutam: & ne continuus in quotidianis operibus labor, diſtractionem afferat amicitiarum, & ſocialis vitæ commercia, ac voluptates minuat: certis diebus interquieſcunt, nundinas exercent, & miti hilaritate celebrant: qui tunc omnium concurſus, quam amicæ ſalutationes, quam dulcia, (ſi à nobis intelligerentur) colloquia; quæ animatum, quam ſuauis, quam iucunda conſociatio.

Redeunt deinde in domunculas, quas ſibi multis Mæandris flectuoſas ad varios vſus conſtruxerunt. Et ſilente quidem Luna, quaſi ſyderis abſentia contriſtatæ, inter cauernulas ſe continent; mox vbi riſit cœli facies clementior, nullius rei magis impatiens, quam otij effundit ſe portis niger formicarum exercitus, & rura proxima pabulatur: vnus omnium ardor, vna mens, vnus ſpiritus, munia diuerſa, & prudenter inter ſe diſtincta exercent:

Labor & induſtria.

Aliæ prædas per calles anguſtos, nunc humeris obnixæ; nunc pedibus auerſæ, magna corporis contentione conuectant: ferunt onera corpuſculis maiora, nec tamen ſub faſce ſuccumbunt. Aliæ venientes gratulationibus excipiunt, aliæ continuis morſibus humum egerunt; aliæ conſtructis aggeribus meatus aquarum excludunt, aliæ grana corrodunt, & veluti forcipe diuidunt, ne in herbam exeant; aliæ fruges madidas exſiccant, & ſuauiter in Sole apricantur: laborat tota gens, feruent opere viarum ſemitæ, ſilices ipſæ teruntur ſub itinere, ita nihil non poteſt continua ſedulitas.

Quis inter hæc ſpectacula, tam piger, tam ſolutus, tam de ſe parum cogitans: qui non accendatur ad labores, qui non ſuis rebus inuigilet, quem non pudeat vinci à formica?

Neque vero magis laborioſæ ſunt, quam fortes, de noſtratibus nihil dico, quæ ſupra corporis modulum ingentis animi robore & fortitudine ſunt præditæ:

Robur & generoſitas animi.

Aliæ ſunt Indicæ (ſi neſcitis) aliæ ſunt, quæ vt corpore longe grandiores, ita etiam valentiores ſunt ad conflictus & prælia natæ, Degunt, vt ſæpius, apud Indos Septentrionales, qui Dardæ vocantur, auri (non tamen) vt cæca gens mortalium, ſtudioſæ.

Formicæ Indorum.

Ex quo, hyeme, cum ab æſtiuis laboribus datur vacatio, totæ ſunt in aurifodinis, ita nunquam poſſunt eſſe otioſæ: feruent, laborant, humum fodiunt, aurum egerunt, vincunt opera Gygantum. At vero æſtate cum ob vapores ſe in cuniculos abdidere, concurrunt ad prædas Indi latrones, vt auro ſine vllo labore potiantur. Verum odore illico afflatæ prouolant formicæ, irarum ſtimulos exerunt; ſumma contentione tuentur ſuum, cum prædonibus decertant, & plerumque licet pernicibus camelis fugientes, aſſequuntur, fœdaq; laceratione contritos obtruncant. Feritatem ingenij dicet quiſpiam, & veſanam auri ſitim? Nihil minus, mihi credite; aurum quidem ad prædicanda Dei opera egerunt: cuius, ſi vt Solis & ſyderum aſpectu contenti eſſent homines, nihil in noſtrum genus ſæuirent: ſed cum idem videant

ad cædes, adulteria, ſacrilegia, & infinita, quæ quotidie experimur vitiorum portenta exportari: quid mirum ſi non ſecus, ac ſummi nominis ſatellites, ad auertendum malorum omnium fomitem excubant. In quo non tam mihi ob fortitudinem, quam ob ſingularem iuſtitiæ amorem videntur commendandæ. Ecquid amplius poſtulatis à formica? religionem? (hoc enim vltimum promiſeram) at certè, quod ſummæ pietatis eſt, mortuas ſepeliunt, nec detrita aſſiduis laboribus corpuſcula cum defecerunt, ſepulchri honore carere patiuntur. Audio etiam eas, quæ in acie generoſe ceciderunt, ſi quando ab hoſtibus teneantur, maximo, quod inter eas fertur pretio, redimi: vt Iuſta virtuti reddantur: & ad ſimile factum, ſimilemque virtutem poſterarum mens excitetur. Quid hac pietate manſuetius? Quid hac iuſtitia æquius, quid religione ſanctius? Quod ſi Ægyptij accipitrem cum Deorum honore coniunxerunt, quod inſepultis cadaueribus terram ingerat: quo in numero formicam de mortuorum ſepultura, tam ſollicitam, habendam putatis? ecquis erit tam iniuſtus, & imprudens arbiter, qui cæteras animantes cũ formica audeat comparare? Date, date quaſcunque libuerit, ipſum ſi vultis elephantum; & quantum ſuperetur à formica cognoſcite. Ille inutili carnium mole, & ſagina grauatur: Hæc eximij corporis elegantia, & agilitate præſtat. Ille languidus eſt ingenio, & penè fatuus: hæc ſemper incitata viget acrimonia. Ille vel à vili puero regitur: hæc ne regijs quidem maximi ferret dominatum. Ille ſiá muſca ſtimuletur, vlciſci non poteſt: hæc muſcas, & cætera in ſuam prædam conuertit. Hic ad bella, & alia onera gerenda ſeruiliter cogitur: hæc regnat in pace, in bello ſi quid opus eſt, dominatur. Ille ſeruituti mancipatus de victu ſibi parando, ne in diem quidem, vel horam cogitat: hæc in annum ſua ſibi horrea, ſuas fruges comparat. Ille tota die torpet otioſus: hæc ne momentum quidem in otio patitur effluere. Ille modò draconum, modò hominum præda fit, & ludibrium: hæc ſemper capit, raro capitur. Ille in triumphis ad laſciuientium oculorum contemptũ lentè incedens oſtentatur: hæc nonniſi mortua ad voluntatem victoris ſubſiſtit. Ille præter corpus nihil habet ſpecioſum: Illa nihil minus, quàm corpus habet conſpicuum. Quo fit, vt ad cœleſtium mentium contubernium, quas Deus his corporis compagibus expeditas eſſe voluit, quam proximè accedat. Me quidem de formicæ laudibus dicentem, rei iamdudum fallit obſcuritas, & multa neceſſario prætermittere cogit. Itaque aut illa, quam initio dixi: voce cœleſti ad prædicandum: aut meo, veſtroque omnium ſilentio admirandum, opus eſſe video.

Formicarum religio.

Accipiter cur Ægyptijs ſacer.

Formica cum Elephanto cõparatio. Vide Elephantum F.

De laude rerum inanimarum.

CAPVT XIX.

ANimalia conſequuntur res inanimæ, partim naturales, vt Cœlum, ſtellæ, elementa, pluuiæ, grandines, coruſcationes, fulmina, fontes, maria, lapilli, gẽmæ, metalla, plantæ, & cætera id genus: Partim manufacta, vt vrbes, ædificia, ſtatuæ: Partim quæ ad mores, actiones, & πάθη hominum ſpectant, vt vitia, virtutes, artes, bella, conuiuia, iracundiæ, libidines, morbi, ſupplicia: quæ omnia fermè ad deſcriptiones attinent, quarum ſatis amplam ſegetem in altero tomo ſubijciã. Tria porrò in his deſcriptionibus ſeruanda potiſſimum duco.

Inanima vt laudanda.

Primum, vt rei, quæ laudanda, aut deſcribenda occurrit, nõ modo partes præcipuæ, ſed etiam minutæ quæque, acri diſquiſitione perquirantur, quod non niſi à rerum peritis præſtari poteſt. Nam examinanda ſunt genera, & ſpecies, cauſſæ, effecta, & adiuncta, quæ latum deſcriptionis campum ſuppeditant, non quod omnia ſint vbique coaceruanda, ſed delectus fieri debet ex multis.

Secundum, circa diſpoſitionem deſcriptionis non medioeris eſt prudentia, vt non ſit tumultuaria, & deſultoria, ſed leni, pellucidoque omnium partium tractu digeſta; quod præſtabitur ab eo, qui collocationem argumentorum prudenter animaduertent. Benè autem collocare mihi videntur, qui prius ea perſequuntur, quæ rei eſſentiam propius attingunt, mox cætera, quæ ſunt magis adſcititia commemorant. Poſtremò etiam addunt effectus, vſus, virtutes, vtilitates, & cætera id genus.

Deſcriptionis diſpoſitio.

Itaque in deſcriptione rerum naturalium, vt tempeſtatis, terræ motus, peſtis, ſolent nonnunquam præmitti cauſſæ, vndè coaluerunt. In manufactis materia, & efficiens celebrantur, dein ſingula adiuncta notantur, ſi verò conſequantur, effectus inſignes, & lu-